Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 4 (10.679). Львів, вівторок 5. січня 1926 Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОПУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10, II. пов.
Конто почт. щад. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“ Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передпол.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·50 зл. ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословачині 30 ч. к. Румунія 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 СОТ.

Українська Громадо!

Багато живучої сили виявляє український народ. Так багато, що кожна його частина відірвана від цілости, живе дальше своїм життям. Одначе окремішне життя частинок, може привести до знидіння. Треба у кожній частині викликати змагання прямувати через обєднання й соборність до сили. Ці змагання може вносити рідне виховання у Рідній Школі, якою займається Українське Педаґоґічне Товариство.

Та широкі завдання вкладені на це Товариство, великі оправдані домагання, які ставить до нього українське громадянство, будуть йому доти не під силу, доки цілий народ не допоможе його праці. Це обовязок головно тої частини, серед якої це Товариство від років веде свою працю. Це головно обовязок тих, яких доля загнала в далекі світи, а які співчуваючи з ним, — докажуть свою нерозривність з ним та зрозуміння до найважійших потреб народу. В цей час, коли йде про продовження буття українського народу, найважнішою потребою мусить бути вдержання Рідної Школи. Через неї заяснює заграва світанку.

Дні присвячені памяти народження Великого Вчителя, це традиційні дні Рідної Школи. Ці дні, які чи з побожности чи за невідхильного звичаю святкує кожна українська одиниця, хай стануть всенародним святом Рідної Школи та великої ідеї, яку вона в собі носить. Хай обєднаються в ці дні всі Українці у спільному змаганні: повести масову, всенародню жертвенність на Рідну Школу, не зважаючи на безпримірно важке положення народу серед теперішнього лихоліття. Кожний крок на шляху народнього розвитку, це наслідок важкої праці, змагань і жертв. Тому, коли кожний стане на своїму місці й виповнить по своїм силам те, що повинен, тоді й сам скріпиться із піднесеним чолом зможе заговорити до бездольного народу за великим поетом-громадянином:

О, ні! Не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу духа
І в день воскресний твойого повстання:

За Головну Управу Українського Педаґоґічного Товариства:

Бр. Янів в. р.
голова.

А. Гаврилко в. р.
секретар.

Божевілля.

Християнські ухвали християнської демократії.

Припадково попало мені в руки ч. 52 газети „Гасло“, органу польської християнсько-демократичної партії. Мою увагу звернула на себе стаття, в якій управа організації на польське восвідство подає програмові резолюції свого зїзду з дня 10. грудня під назвою: „postulaty programowe w kwestji ruskiej oraz w innych sprawach politycznych i gospodarczych“, постуляти, що торкаються всіх українських земель під Польщею.

В тих резолюціях стверджується з [illegible] вдоволенням, що в українськім суспільстві „pod wpływem kultury polskiej następują głębokie przemiany, wyrazem których jest zanik panującej w społeczeństwie ruskiem, oraz powstawanie rozpętanych nienawiści“. З вдоволенням стверджує також „успішне“ переведення шкільного плебісциту.

Чи в силі хтонебудь з нас краще оцінити наше положення і його причини?! Чи може хто з нас так відважно ствердити прилюдно [illegible] того, що управа цеї християнської партії називає польською культурою?! Не самопонижування с[illegible] клясичне. Одночасно ствердження впливу тієї культури повинні постійно мати на увазі та памятати про нього все і всюди. На тому не кінець. Християнська організація з вдоволенням „uznaje lojalność rosyjskich i zrusyfikowanych elementów i wzywa czynniki urzędowe do życzliwego stosunku wobec lojalnej dla Państwa mniejszości rosyjskiej“.

Зясувавши ось так дотеперішній стан як вислід польської діяльности на „кресах“, зїзд намічує програму діяльности на будуче. Очевидно, взаїмно підноситься згідливість. Згода між обома народами, що може наступити шляхом умов, опертих на взаїмних уступках. Та по правді зазначує зїзд — Поляки не мають причини уступати в чімнебудь, одначе „w razie konieczności ustępstw przedmiotem ich mogą być sprawy gospodarcze, ewentualnie sprawa akademii ruskiej w Krakowie“, а більше нічого.

Та заки могла би бути яканебудь бесіда про „ustępstwa“ згаданого вгорі характеру, мусять бути зроблені підготовчі кроки з метою усунення всього, що могло би ставити спротив згідливому пожиттю „обох народів“.

Перш усього слід злагіднити „nie[illegible] narodowościowe przez akcję duchowieństwa obu obrządków choćby na interwencję Stolicy Apostolskiej“. Чиж неясне нашому духовенству, до чого хоче довести ця християнська організація навіть при допомозі натиску з Риму?! Чи не зрозуміла тепер, після конкордату програма праці для нашого духовенства?

Другою вимогою християнської демократії є „zlikwidowanie komunistycznych grup jawnych, udających ukraińskie“. Це на адресу всіх тих, що стають в обороні українського народу. Вони повинні бути признані офіційно „комуністами“ і як такі з корінем винищені.

Третім дезидератом попри передумови на полі церковному і політичному є ще зміцнення польськости на „кресах“ через „zorganizowanie i skonsolidowanie społeczeństwa polskiego“ при допомозі державного апарату і державних субсидій. А це сконсолідування наступить тоді — як виразовує зїзд — коли Польський банк дасть кредити на розвій великого, розуміється польського промислу рільного, торговлі рільними плодами, та годівлі, коли держава уділить підмог на заснування і удержування всякого рода польських сільсько-господарських організацій, коли наділить кредитами польські банки і кредитові організації, а самоуправні уряди поспішать також з допомогою для піднесення польського господарства, коли польські державні урядовці всіляких категорій дістануть при містах, містечках, залізничих шляхах та важніших комунікаційних вузлах земельні наділи, коли переведеться раціональнішу організацію еміграції на „креси“, коли парцеляцію й меліорацію грунтів переведеться в злуці з кольонізацією, коли польське купецтво займе важніші пости по містах на „кресах“ і т. и.

Ось передумови „згідливого співжиття обох народів“. Бачимо, що програма польських організаторів „кресів“, овіяних духом миролюбивого християнізму, є аж надто проречиста.

Коли це все читається, робиться якось дивно і моторошно. В Польщі банкротство, фабрики зачиняють, промисл гине, торговля дуситься, рільництво на ступні примітивізму стогне під всякими тягарами, безробіття зростає, платні урядовцям обнижуються, рятунку шукає кожний, словом катастрофа. Тож хіба божевіллям слід пояснити, щоби в таких часах добачувати спасення не в консолідації сил для рятунку власного добра, але для руїни чужого. Це психіка банкротів, засліплених божевільним шовінізмом: нищити чуже, коли свого не можеться врятувати. Але ще на одно слід звернути увагу: всі ті менше й більше християнські, менше й більше демократичні організації набирають відваги до таких кроків лише тому, що бачать нашу нерішучість, несміливість, незорганізованість.

Забувають вони тільки те, що акція викликує реакцію. „Програма“ польських християн повинна нас дечого навчити і вказати нам шлях діяльности в рішучій обороні своїх прав і в організації всіх живих сил народу.

М. Таври[illegible]

Радянська Україна.

Постанова про мову.

Раднарком України приняв постанову, на основі якої на всіх засіданнях урядових установ, на сільрадах, на зборах виборців районових і сільських рад, на засіданнях виконкомів і инших обовязує мова тої національности, що має в даному селі чи районі чисельну перевагу населення. Всі урядники органів державної влади мусять у тих місцевостях знати крім української мови ще й мову більшости населення, що замешкує дану територію. Всі акти і документи публичноправного характеру публікують урядові органи в двох мовах: в українській та в мові тої національности, що творить більшість. По російськи редагують ті акти тільки у випадках, коли цього вимагають інтересовані особи споміж населення. Все діловодство в урядових канцеляріях ведеться мовою національної більшости. Всі обовязкові постанови районових виконавчих комітетів публікують в українській мові та в мові національної більшости. Наведена постанова випливає з основних законів УСРР, про права мови для національних меншостей на Україні.

(„Правда“).

Зріст українського хемічного промислу.

Всеукраїнська Рада Народнього Господарства ствердила великий зріст хемічного промислу на Україні, яка виробляє тепер 70 відсотків усіх содових продуктів у СРСР. Цілий хемічний промисл України виносив 50 відсотків усього хемічного промислу в СРСР. Дальший розвиток українського хемічного промислу видвигає в усій остроті справу забезпечення його кваліфікованими техніками. Тепер на хемічних фабриках України є заледви 55 техніків на 6000 робітників. Всеукраїнська Рада Народнього Господарства звернулася до Держпляну України з домаганням ужити надзвичайних заходів для підготовки технічного персоналу шляхом заснування цілого ряду фахових шкіл. Крім цього домагається вона висилки техніків за границю.

(„Економ. Життя“).

Пенсії для учасників революції в 1905 році.

ВУЦВК-тет приняв постанову про наділення пенсіями з державних фондів усіх учасників революції з 1905 р., що втратили робітоздатність. Пенсії не будуть перевищати розміру середнього заробітку робітників і службовців обовязуючих кожночасно тарифи. Родини померших або загинувших учасників революції з 1905 р., що не мають засобів до життя, одержать також щомісячні пенсії в таких самих розмірах як безпосередні учасники революції. Ця постанова вийшла з нагоди святкування двадцятилітніх роковин революції з 1905 року.

(„Правда“).

Допомога дітям у неврожайних округах.

Українська економічна нарада рішила видати додатково 100 тисяч карбованців на організацію харчової допомоги для дітей в неврожайних округах.

(„Правда“).

НОВИНКИ.

— **Святочний випуск „Діла“** появиться у значно збільшенім форматі в середу 5. н. м. рано. Візьмуть у ньому участь, як щорічно, визначні представники нашого громадянського життя та письменства. Оголошення приймається до вівтірка, 12 год. пол. Число коштуватиме **50 сот.**

— **Примхи температури.** В околиці Берна (Швайцарія), у горах, 1. н. м. висші температура сильно зросла при одночаснім сильнім західнім вітрі. Врані на висоті 1800 метрів було 6 степ. тепла. На висоті 1600 метрів сніг почав таяти. — У Парижі, Сена, знімається щораз вище, заливаючи прибережні вулиці. Це саме діється з рікою Марною. Передмістя загрожені повінню. — 1. січня у Варшаві була злива з градом, а навіть громами.

— **Під увагу Вч. Отцям Парохам і Настоятелям церковних установ.** Розпорядком Ради міністрів Польської Республики з 16. грудня 1925 „Двенник законів П. Р.“ ч. 127 позиція 904, з 1925 року, звільнено Генеральну Прокураторію від дотеперішнього обовязку правного заступства церков, парохій і взагалі церковних або релігійних інститутів, приналежних до католицької Церкви або до инших Церков чи віроісповідань. Цей розпорядок увійшов вже в життя з днем 1. січня 1926 і відтепер спадає на парохів, завідателів парохій і настоятелів всяких церковних інститутів обовязок правно заступати церкви, парохії і церковні установи перед судами і адміністративними властями у всяких процесових і инших судових і адміністраційних установах. На випадок занехання або занедбання належного заступства відповідатимуть цілим своїм маєтком за шкоду спричинену своїм занеханням чи занедбанням. Само собою розуміється, що в усіх важніших або труднійших справах належить під загрозою особистої відповідальности передати заступство адвокатови або принайменше звернутися за правною порадою до адвоката.

— **Провокація і офіціяльне здирство.** Як польські урядові сфери шанують наші релігійні і національні почування, нехай посвідчить слідуючий прямо скандальний факт: В урочисте гр. кат. свято Непорочного Зачаття якийсь з рогатинських урядів, староство чи рада повітова — скликав громадських писарів з усіх сіл повіту (102 сіл з того 90 чисто українських) в ціли роздачі друків на громадські буджети. І йде 102 писарів на 102 підводах. Чи не„ чудовий примір „równości obywatelskiej“ і „tolerancji religijnej“. А опісля всякі облудники зі „St. polskiego“ жаліють над упадком релігійних почувань і деморалізацією „ludu ruskiego“. Іще одно. За десять аркушів паперу (друків) аж на три роки згори мусіли зложити громадські урядовці ні менше ні більше а по 13 (тринайцять) зол. Питаємося, хто дав дотичному повітовому зацикові право накладати знов якусь „данину“ (бо годі це инакше назвати, коли за один аркуш паперу кажуть платити по 1'45 зл.!) і чи в таких тяжких (не з нашої вини) часах нема вже иншого виходу для санації ненашого скарбу, як аж за три літа наперед здирати за якісь друки, котрі і так ще десять разів будуть змінені? П. П. послів просимо занятися цею справою, хоча знаємо яку силу має писана конституція. Хто зна, чи така продажа офіціяльних друків не є ще одною штукою місцевих потентатів, щоби збільшити власний неофіціяльний скарб? — *Ю.*

— **Поліція — за ломанням законів** Пишуть нам: У селі Сухоставі коло Копичинець командант державної поліції агітує за „селянським конгресом“ у Станиславові, обіцюючи всім, хто захоче на той зїзд поїхати, не лише безплатний білет їзди, але ще й високі дієти. Від читальні та кооперативи вимагає, щоб обі ці інституції обовязково вислали своїх делегатів, хоч обі ці установи не займаються політикою і на основі статуту, затвердженого державною владою, нею займатися не сміють. Це хіба знає „паньствова“ поліція, чомуж отже налягає на культурну і економічну установу брати конче участь у політичному зїзді? Загадку цю відгадати мабуть не тяжко...

— **Ucrainica.** Верненський (на Мораві) часопис „Kuch“ поміщує вряди-годи ріжного роду менші інформації з українського життя. Між такими замітками з останнього часу треба згадати про засуд на смерть визначного повстанчого отамана на Київщині Гаращенка, про Палату преси у Харкові, про новооб'явлений рукопис В. Короленка в українській мові, про вибір нов. ректора „Українського Вільного Університету в Празі, проф. Ол. Колесси і його виклад на тему: „Генеза новочасної української повісти“ та дрібніші інформації з економічного життя Рад. України.

— **Смерть старого часопису.** „Ляйпціґер Таґеблят“, що істнував 117 літ, перестав виходити з днем 1. січня.

— **Благословенство папи для Жидів.** Папа видав текст благословенства, яке по всіх церквах у світі відчитували би в навечеріє Нового Року: „Зверни, Володарю Світа, Твій милосердий погляд на синів одись Тобою вибраного народу“. Жидівські місіонарі одержали доручення переслати Папі подяки за це благословенство.

— **Похихильник „модерного“ мистецтва.** Великий реформатор італійського суспільного життя, Муссоліні, йде у своїх симпатіях до „новости“ шляхами свого земляка, відомого творця футуризму Марінетті. Марінетті у свій час виступав з проклямаціями, щоби всі музеї та памятки старого мистецтва зрівняти з землею. Дня 2-го н. м. Муссоліні з нагоди вибору нового римського ґубернатора заявив у велкій промові, що всі памятки Капітолю та Пантеону, 1000-літні сліди старовини повинні щезнути в Римі, а на їх місце повстати модерні сади та огороди і великанські бульвари. Нема сумніву, що не було би гіґієнічніше для Риму, але чи... краще, можна сумніватись.

— **Новий календар у Туреччині.** В Анґорі працює спеціяльна комісія турецького парламенту над приноровленням ґреґоріянського календаря для нової Туреччини. Вона має взяти на увагу можливі впливи такої реформи на суспільне життя, в якому історичні моменти грають чималу ролю. Теперішній турецький рік має число 1342: турецькі реформатори, що зважились на боротьбу з національною ношею, сподіються, що їм удасться зазначити цей рік уже 1926. Коли Туреччина прийме ґреґоріянський календар, тоді в Европі (коли не помилуємось) галицькі Українці і Серби будуть єдиними, які святкуватимуть ще свята по старому стилю.

Дописи.

Грималів. (*Освітня праця і свято „Просвіти“ дня 8. грудня 1925 р.*). Містечко Грималів, само собою мале і відірване від світа завдяки недостачі вигідного залізничого получення. Перед війною воно мало залізницю в місці, а тепер ця лінія щойно відбудовується. Грималів не був перед війною осередком ніякого нашого руху, хоч мав на те усі дані в одному відтинку Скалатщини. Та не зважаючи на те стояв він усе далеко вище під національним оглядом та був у Скалатщині рівноважником у відношенні до самого Скалата, в якому від часів пок. Наумовича сильно вкорінилося москвофільство. Воно ваготить над Скалатом по нинішній день та не дає йому змоги стати правдивим повітовим осередком всесторонного українського життя. В Грималові пережилося москвофільство далеко перед війною завдяки праці покійного пароха о. Малишевського, пок. діяча о. Чайковського та жиючих ще о. Іванчука, пароха Товстого, о. Р. Зарицького пароха Вікна і о. М. Кордуби, пароха Кутковець біля Тернополя. Спосеред світських робітників богато зробили для Грималова пок. подат. поборець Марцинюк і живий ще податковий урядник Перепелинський (тепер на емеритурі в Теребовлі). Зусиллями усіх названих щезло там москвофільство та затерлися наумовичівські політичні традиції. Війна сильно знищила Грималів. Та він скоро прийшов до себе і став по війні осередком перш за все культурно-освітнього життя для великої частини Скалатщини. З приходом до Грималова нотаріяльного кандидата п. М. Коцюбки а пізніше і адвоката д-ра Гр. Олійника віджили там українські традиції часів пок. О. Малишевського. До того причинилися у великій мірі і деякі місцеві заслужені міщане. Між цими останніми визначився передовсім купець і господар і б. бурмістр Грималова п. Микола Хрупович. Маючи на увазі його заслуги на полі народньої праці грималівська читальня „Просвіти“ іменувала його на цьогорічних загальних зборах своїм **почесним членом.** Таку саму почесть віддала читальня і п. Перепелинському з Теребовлі. По війні повстала в Грималові філія т-ва „Просвіти“, що проявила значну діяльність та стала осередком культурно-освітнього життя в грималівському судовому повіті. Крім неї істнує там кружок УПТ, що утримував там на протязі двох минулих літ навіть приватну українську ґімназію, яку розвязала незаконно польська влада. Вже з цього видно, що там була і тепер йде інтензивна праця. Не те в Скалаті. Там усе спить сном блаженних. А скалатські москвофіли доставляють цілі лави хрунів. Це тим дивніше, що в Скалаті є далеко більше нашої інтеліґенції вільних фахів ніж у Грималові.

Дня 8. грудня обходила Грималівщина свято „Просвіти“. В святі взяли участь усі читальні та місцеві товариства. Почалося воно богослуженням у грималівській церкві, яке відправив о. Зарицький, парох Вікна. До панахиди за померших діячів стали оо. Зарицький, Процик (парох Грималова), Савчак (Зарубинці), Пиндус (Зелена) і Семенюк (Сорока). Дуже гарну та змістову проповідь про вагу та значіння традиції та про пошану до заслужених людей виголосив о. декан Іванчук, парох Товстого. По богослуженню відбувся концерт у салі „Народнього Дому“. Вступне слово про вагу освітньої праці та про завдання Тов-а „Просвіти“ виголосив адвокат д-р Григ. Олійник. Він взивав присутних, щоби вступали в члени матірного товариства, що відіграло велику ролю в життю Галицької України на протязі 57 літнього істнування та дало почин до заснування усіх инших наших товариств у Львові та Краю. Хори виступали під управою місцевого дяка п. Івана Білоскірки. Декламували пп. Кузь, Дідур, панна Жуковська Нат. і Проциківна Геня. Найбільше подобалися деклям. малинького Богдана Жуковського і Процикової Гені. Реферат про значіння книжки і завдання читалень виголосив п. Мих. Коцюбка. Він перевів порівнання наших освітних відносин з такими відносинами у инших культурніших народів, та взивав присутних до праці над поборюванням найбільшого ворога нашого народу неграмотности. Свято покінчилося відспіванням національного гимну. Переведена в салі збірка на дар „Просвіті“ дала 90 зол. Свято дуже подобалося селянам, що винесли з нього якнайкраще враження. **Гість.**

Всячина.

Далекоглядний апарат проти війни. Славний винахідник бездротного телеграфу Марконі, підчас свого побуту в Парижі, давав минулого тижня відповіді на тему поклавдення радіотелеграфії та радіотелефонії у майбутньому. Марконі прирівнав бездротний телефон до винаходу друку, коли діло йде про поширення освіти на широкі маси. Та два згадані винаходи мають ще більше значіння для военного мистецтва, коли є рішучими переломами для ведення війни „сучасними“ методами. Така небезпечна зброя в морській війні як підводні лодки тратять усю свою силу, тому, що їх можна нині відкрити. Марконі вірить, що вже в найближчих роках проблема бачення на далечінь буде розвязана. Апарат, який дасть змогу приглядатись підготовчим операціям ворога, розібє всю систему нинішнього ведення війни, згідно з якою треба всі сили зосереджувати на найслабшім місці противника. Треба буде або завернути до первісних форм боротьби варварських народів або полишити сучасну війну як недоцільну.

Ширіть наш часопис!

ОПОВІСТКИ.

Репертуар Українського Наддніпрянського Театру під дир. О. Мітвевича.

Немирів. Саля читальні „Просвіти“.
5.І. „Маруся Богуславка“ (прощальна вистава).

Рава руська Саля „Сокола“.
7.І. „Вій“.
8.І. „Дні нашого життя“.
12.І. „Маруся Богуславка“.
13.І. „Лісова пісня“.
14.І. „Ніч під Івана Купала“.
15.І. „Чорна пантера і білий медвідь“.
10—?

Замісць вінця на домовину найдорожшого сестрінка Петруся Радкевича зложили на „Рідну Школу“ 30 зол. [illegible] фія і Іван Калитки у Львові. За [illegible] складає щиру подяку Головна [illegible] УПТ-ва. 1045

Памяти Олександра Мишуґи [illegible] наміряюсь зредаґувати памяткову [illegible] в честь визначного українського [illegible] й мецената, пок. Олександра М[illegible] прошу всіх тих громадян (ок), що [illegible] написати спомини або статті на те[illegible] стецької чи філянтропійної діяльно[illegible] служеного Покійника, надсилати [illegible] матеріяли на мою адресу. — *Ів. Н[illegible]*, ред. „Діла“.

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Видавничої Спілки „Діло“ Львів, Ринок ч. 10.

[illegible] або й більше місць в одному [illegible] числі, то за цілий рік діждалися „Діло" [illegible] яких 1.000 білих плям. Не краще було і з иншими українськими пресовими органами, бо напр. популярний тижневик „Свобода" за 52 видані числа не мав ні одного несконфіскованого, — значить — усі без виїмку числа „Свободи" в м. р. впали жертвою конфіскати. Подібно малася справа з усіми иншими періодичними органами в українській мові, що старалися вірно і завзято обслуговувати потреби й інтереси своїх українських читачів.

[illegible] відійде під ненажерливий прокураторський олівець в [illegible] пресі?

[illegible] ревність польських пресових [illegible] у відношенні до українського друкованого слова, [illegible] української [illegible] її щоденними [illegible] хіба писати піді [illegible] тільки, що ніколи [illegible] цензорська всевладність [illegible] такою необмеженою [illegible] ці у відношенні [illegible] преси. Бо у нас [illegible] і й огляди преси [illegible] дописи, навіть [illegible] з польської преси [illegible] хоч би в найлегшій [illegible] на думку пресових прокураторів — порушувало невиправний істнуючий стан. Ця прокураторська ревність не знає ніякого [illegible] стриму: бо те, [illegible] польській пресі, [illegible] порушити у[illegible] більше — навіть [illegible] зовсім спокійно [illegible], скажім, в українському органі у Перемишлі або [illegible] передруковане дослівно у [illegible] жорстокому, немилосердному [illegible], оскільки [illegible] не подобається [illegible] прокуратурі.

[illegible] обухом самоволі [illegible] терпить незвичайно [illegible] українська [illegible] орган. Це зрозуміє [illegible] знає техніку газетну [illegible] щоденних конфіскат [illegible] на часі й кошти [illegible] український читач, [illegible] закрукованого слова [illegible] своїй газеті — білі плями. А [illegible] тут зазначити, що в своїй службі для народньої справи ми старалися і старáємося все писати [illegible] спокійно, обєктивно й [illegible], щоб тільки охоронити „Діло" до [illegible], за ті багато [illegible] білих плям. Як дотепер — усі наші зусилля в тому напрямі не мають належного успіху, бо польські цензори нищать дальше безпощадно й безкарно, на основі свого „widzimi się", всяке [illegible] незалежне українське друковане слово.

Якож різниця [illegible] в тому напрямі між [illegible] [illegible] чи [illegible] москвофільськими органами в сусідній Чехословаччині! Просто [illegible] доводиться [illegible] дивлячись на [illegible] величаву [illegible] рухів у [illegible] з нами, [illegible] ту вільність [illegible] недержавних народів у чеській державі. І від тої [illegible] [illegible] не [illegible] [illegible]

жавности, не валиться її будівля. А як же инакше виглядає все те в Польщі?

Не дивлячись на важку руку польських пресових можновладців у відношенні до нашого щоденника, не оглядаючись на систематичне нищення його й на страти, які ми поносимо через ті часті конфіскати, стоятимемо далі вірно, чуйно й мужно на сторожі української національної справи, на сторожі українських інтересів. Від нашої важкої, відповідальної служби для добра українського народу не відстрашать нас ніякі, хочби ще більше безглузді, як досі, конфіскати. Наших читачів просимо піддержати нас матеріяльно й морально ще більше інтензивно, як в попередньому році.

По широкому світі.

За комуністичну агітацію між французькими офіцирами в Марокку засудив париський суд комуністичних послів Кашена та Доріо на 13 міс. важкої вязниці та на 3000 фр. кари.

Центральний Комітет комуністичної партії, вибраний на XIV. її конгресі, складений з 63 членів, вибрано 1-го ц. м. До нього ввійшли всі чільніші діячі, що були і в попереднім: Сталін, Риков, Томський, Калінін, Бухарін, Чічерін, Троцький, Каменев, Крассін, Сокольніков, Зіновєв та Раковський.

Професіональні німецькі союзи звернулись до уряду з проханням ужити енергійних заходів для стримання безробіття, бо инакше не відповідають за спокій у краю.

Буджетову провізорію приняв французький парлямент з сенатом на січень, після довгої, цілонічної дискусії.

Друзі звернулись до американського сенатора Борага з проханням бути посередником в їх мирових переговорах з Францією.

Рим вибирав нового губернатора Кремонессі, на Капітолю. Було це велике свято, в якому взяли участь сенатори, посли і кілька тисяч публики.

На Дамаск нападають бандити, стріляючи в поліцію.

Палестина матиме мабуть свої Національні Збори. Такою є пропозиція намісника льорда Плюмера, передана ним англ. міністрові кольоній Амері. — Палестина є єдиною державою з тих, що повстали на руїнах отоманської імперії, згідно з мировим льозанським договором. — Бувш. американський амбасадор у Константинополі і б. комісар Ліги Націй, Моргентав, приїхав до Єрусалиму, щоби познайомитись зі зміною обставин життя у Палестині на протязі останнього десятиліття.

З'єдинені Держави призначать імовірно послом до Еспанії рабіна міста Літль-Рок — Емануеля Джака.

Памятаймо: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист у добі лихоліття!!

ПОЛІТИЧНІ НОВИНИ.

Перегрупування військ на рад. границі.

Румунські граничні станиці повідомляють, що на румунсько-радянській і рад. польській границі відбуваються перегрупування радян. військ. Кермує перегрупуванням ком. зах. армії ген. Рутаков. Досі пересунули 2 дивізії на рум. границю, 4 на польську. В Камянці Подільськім утворено спец. військове бюро для вербування польських і румунських дезертирів до більшовицької армії.

Розлам у „Визволенні"

На засіданні управи „Визволення" виключили пос. Домбского 21 гол. проти 3, за шкідну діяльність у час. „Єдносць людова". Під партійний суд віддано 8 послів. У звязи з тим около 16 послів і сенаторів з „Визволення" приступить до групи пос. Бриля.

Атентат на перського шаха.

В Тегерані виконали бомбовий атентат на нового перського шаха. Наслідком вибуху обірвало шахові обі ноги і покалічило тяжко по всьому тілі. Рани смертельні. Виновники атентату покищо невідомі. Шахового сина проклям ували наслідником престола. Мін. загр. справ Ношароль Мальк подався до димісії.

Чому кн. Карло зрікся румун. престола?

„Ді Штунде" довідується з Букарешту, що кн. Карло вів завзяту кампанію проти короля і уряду Братіяну та конспіративним шляхом зміряв до повалення уряду. Кн. Карло числив на поперття війська і ген. Авереску, провідника румунських фашистів. „Н. Фр. Пр." повідомляє з Букарешту, що причиною резигнації кн. Карла були його взаємини з якоюсь Жидівкою, котра товаришила йому в подорожі до Льондону, де кн. Карло заступав короля на похороні агл. королевої-матері Олександри. Є теж чутки, що кн. Карло як шеф летунства не хотів згодитися на усунення летунів, які, вислані до Голяндії, затопили апарати.

Димісія уряду Цанкова.

Затяжна кріза болгарського уряду закінчилася 3. ц. м. димісією премієра Цанкова. Король поручив утворення уряду Ляпцеву, якого висувала від довшого часу урядова коаліція. Ляпцев почав переговори в справі приділу тек.

Абд-ель Крім утікає до Італії.

„Таймс" повідомляє, що в гол. кватирі Абд-ель-Кріма настрої песимістично, бо багато племен вірних досі Абд-ель-Крімові перейшло на французький бік. Положення погіршилося так дуже, що кажуть, начеб Абд-ель-Крім хотів утікати до Італії.

Гроші.

Америк. дол. 8·32 — 8·35, канад. дол. 8·10 — 8·15, чеські кор. [illegible] — [illegible], леї 0·4·30 — 0·4·75, франки фр. [illegible] — [illegible], фр. швайц. 1·05—1·70, англ. фунти 40·00 — 41·00.

Золото. 20 кор. 32·00 — 32·50, [illegible]

Срібло. Австр. кор. 0·68·00—0·69·00, 5 як. кор. 3·60—3·65, фльорени 1·80—1·85, рублі 3·00 — 3·10, рубель дрібним „сріблом 1·50 —1·55.

Збіжжя.

Пшениця краєва з 1925 р. 36·00 — 38·00 жито галицьке з 1925 р. 24·30—25·50, ячмінь галицький бров. —.— до —.—, овес гал. 23.50—24·50.

З життя середньої школи.

Кілька інформацій.

Довідуємося з певного джерела, що польський міністер освіти Грабский взяв свій проєкт реформи шкільництва зі соймової комісії назад. З ним мали змогу познайомитися читачі „Діла" в одному з попередніх чисел. Грабский мав його взяти назад тому, бо стрінувся він з незвичайно гострою критикою з боку фаховців.

Кураторія львівського шкільного округа [illegible] ла обіжник про писання українських імен і прізвищ в польській мові. На основі того розпорядку імена треба писати по польськи так, як вони звучать у польщині, а прізвища так, як вони записані в метриці. Отже має бути Ян Лисицький а не Іван і не Лесіцкі. При тій нагоді слід звернути увагу нашому духовенству, щоби не польщило українських [illegible] у метриках, виготовлюваних латинською мовою. Бо инакше вони будуть звучати по польськи в усіх шкільних і инших урядових документах. З таким явищем треба в нас боротися, бо навіть наші [illegible] громадяне залюбки польщать не тільки свої імена, але й прізвища, на що вказують хоч би адвокатські та лікарські таблиці (вивіски). Унікатом майже [illegible] табличка з написом д-р Стефанович, а не Стефановіч.

Реформа матури актуальна в Польщі не відмінно. Тепер мають її перевести в той спосіб, що будуть [illegible] нувати з чотирох предметів. Але [illegible], що мали бодай добрий поступ в двох останніх класах (VII. і VIII.) будуть мати змогу звільнитися від іспиту з усіх предметів крім одного, який мусять здавати.

Обниження платні [illegible] ників скрочилося найбільше на учителях середніх шкіл. Їм зредукували крім основної платні ще й усякі додатки, [illegible] за надчисленні години та инші. Деякі учителі потратили по 250 зол. місячно. Директори середніх шкіл мають тепер тільки половину свого додатку. Крім цього мусять учителі вчити по 3 години більше на тиждень та приймати за марну винагороду [illegible] 6 надобовязкових годин. Тому [illegible] стало серед учительства середніх шкіл велике невдоволення та появилися протести покищо з боку польських учителів вищих шкіл. Ці протести правдоподібно принесуть деякі пільги. У [illegible] розпорядку, який тепер укладають у Варшаві, обіцюють, що редукція не обійме покищо персонального складу учительства середніх шкіл а старші учителі будуть вільні від підвищки годин. Ціле [illegible] звертають учителі середніх шкіл [illegible] слів-учителів, що мали бути [illegible] ми мін. Грабского, та на [illegible] фельда референта від ощадностей, [illegible] хоч він і референт від ощадностей, [illegible] йому [illegible] аковато не перешкаджає [illegible] дві [illegible] платні і т. зв. презенційні [illegible] у великих фінансових установах. Усі ощадности мав він провести в дуже [illegible] формі та на коліні. Директорам, наприклад, обтяв додаток за управу [illegible] до половини, хоча він належить до [illegible] платні директорів. Вілятором [illegible] мають відібрати V. ступінь [illegible], а признають їм тільки те, що їм належить з титулу літ служби. Ліквідують теж деякі шкільні кураторії, між иншими в Луцьку.

Треба побоюватися, що редукції учителів середніх шкіл відібються найбільше на наших гімназіях, чи радше на нашому учительстві. А тому наша „Учительська Громада" повинна заздалегідь обдумати [illegible] оборони в порозумінню з вищою [illegible] організацією, а наші директори теж повинні поступати так, щоби розпорядку не брати буквально, [illegible] [illegible] [illegible]

Акція і реакція.

Радянсько-турецький договір викликав велику метушню в Англії. Радянська дипльоматія, одна з найкращих в світі, довший час виявляла якби непорадність, якби шукала шляхів і засобів до оборони перед льокарнським перстенем, уміло викованим Чемберленом. Поїздка Чічеріна, його балачки і заяви у Варшаві, Берліні, Парижі, його шукання захисту перед піднесеним вгору пястуком Англії, здавалося є не лише виявою збентеження Москви, але й небуденного успіху Льокарну.

Льокарно попри всі чепурні слова і фрази, попри заяви про добу мирного будівництва й відбудови розстроєної Европи, всетаки є нічим иншим лише змягченим „кільчастим дротом" старого Клемансо. І нагло досить було одного рішення скріпленої і доповненої в принципі Німеччиною Ліги Націй, рішення в моссульській справі, щоби з одного боку ввести замішання в майстерні пляни Англії, а з другого надати инший змисл льокарнським пактам. З огляду на радянсько-турецький договір стає ясним, що Льокарно мусить полиняти щодо своїх мирних цілей, а прибрати в перспективі воєнну закраску щонайменше яскравий колір боротьби, який досі був старанно затинковуваний мирним покостом.

Льокарно є плятформою мира, але тільки для европейського Заходу. У відношенні до европейського Сходу і Азії є воно плятформою боротьби, в ближчій чи дальшій будуччині, і то боротьби у всіх формах на всіх ділянках. Акт Чічеріна і Тевфік-Руждi-бея тільки підкреслює цей сумний характер Льокарна.

Відповідю на Льокарно є радянсько-турецький договір, який тепер горячково намагаються розбудувати обі договірні сторони. Як сповіщає берлінський „Абенд", радянська дипльоматія робить заходи, щоби аналогічний договір про невтральність підписати з Німеччиною. Одночасно турецька дипльоматія працює у Білгороді і Софії, намагаючись втягнути в орбіту радянсько-турецького пакту Югославію й Болгарію.

Передбачуючи скорше чи пізніше зудар з приводу моссульської історії, а далі може й воєнний конфлікт за панування над азійськими народами і племенами, обі сторони готуються до „слушного моменту". Туреччина обіцює Югославії й Болгарії здобутки коштом англьофільської Греції.

В парі з рухливістю радянської дипльоматії розвивається й енергія англійської дипльоматії. Довівши до Льокарна, створивши умови мира й частинно заспокоївши Німеччину, Англія у відповідь на радянсько-турецький договір відповіла дальшим кроком на шляху до — наростаючого зудару. Чемберлен відбув конференцію з Муссолінім в Рапалльо. Як твердить преса, поруч инших справ (головно італійських довгів в Англії) постановлено там створити англьо-італьо-грецький союз проти Туреччини. Таким чином радянсько-турецькому порозумінню протиставиться бльок, зложений з Англії, Італії й Греції. Розуміється Англія обіцює своїм союзникам важливі здобутки в Малій Азії коштом Туреччини.

Отже після проклямації доби мира в Льокарно — відзиваються глухі пошуми воєнної хуртовини. Видно, що другою стороною медалі „мира" є якраз „війна".

У великій війні проголошено ще більший закон про самовизначення народів. Одначе ліквідуючи війну, його здійснено половинчато, або й зовсім не здійснено. І тепер те право народу настирливо домагається своєї реалізації. Багато робиться задля того, щоби його знівечити, вбити в зародку, щоби відсунути його вирішення і злагіднити гостроту його торжества, — все одно не помагає. Західна Европа, в якій те право нації затріюмфувало, заспокоюється, приходить до рівноваги. Висловом того заспокоєння і рівноваги є якраз Льокарно. За те на Сході Европи і в Азії, де те право не найшло свого реального вислову, наклюовуються конфлікти, які попереджують такі акти, як радянсько-турецький договір і його противага: рапальська конференція. Очевидно, під иншими гаслами і прапорами ведеться акція, одначе в суті річі, маємо до діла з нездійсненим правом про самовизначення народів.

Побідником у великій і важкій боротьбі, яка рознесе головню воєнного пожару по всім старім континенті, буде той, хто щиро стане в одну лаву з неволеними народами, хто їх справу візьме за свою.

Одна з сензацій.

„Новий гетьман України за 4 міліони долярів".

На Волині появилося в м. Здолбунові перше число нового польського тижневика п. н. „Всхуд". Тижневик називає себе „політично-суспільно-інформаційним", що стоятиме „на ґрунті безоглядного польського радикалізму".

Він приносить статейку під написом „Новий гетьман України за 4 міліони долярів".

„Бувший адютант гетьмана Павла Скоропадського — читаємо там — Полтавець-Остряниця перебував довший час в Америці, де формував в імени Скоропадського „Українських Стрільців". На тлі політичних непорозумінь зі Скоропадським створив Полтавець-Остряниця свою організацію в Европі. Тепер працює він з доручення українських організацій, що розвивають акцію на терені Німеччини. Сам Полтавець резидує в Мюнхені. Він зібрав серед українських і російських емігрантів 40 тисяч підписів і поїхав в імени підписаних до Муссоліні і папи. Наслідком двомісячних переговорів у Римі Полтавець-Остряниця заключив договір (в ориг. конкордат!) з Ватиканом. Згідно з тим договором Полтавець має европеізувати Україну, теперішнє письмо змінити на латинку, підпорядкувати українську церкву папі, ввести метричні міри і т. и".

„Делеґація Полтавця дістала в Римі 4 міліони долярів на організаційні справи. Одначе усі видатки та їх цілі підлягають стислій контролі позичкодавців. Тепер пробуває Полтавець у Мюнхені та веде звідтам організаційну роботу в поодиноких державах, що межують з Радянською Україною. Резиденти, які „урядують" в імени Полтавця у тих державах, вербують усяких недобитків і утопістів до військових боївок. Останні аванси серед деяких помпадурів, що належать до тієї акції, вказують на те, що авантура закроюється на велику скалю".

„Не входимо покищо в мотиви „польсько-українського" пункту, стисло звязаного зі Сх. Галичиною і Волинню, зазначуємо лише, що статут і тайні накази (які маємо в руках) є наскрізь протипольськими. З сумом мусимо ствердити, що до тієї організації належать Поляки, поміщики („земяне") і вищі урядники, що підтримують ту акцію. В останньому часі іменований т. зв. „маршал" для Волині, що веде ту організацію. До тієї ганебної і сумної справи повернемо в майбутньому".

Хоч як далекою до правдоподібности є ця вістка як з огляду на цілий її зміст, так ще більше з огляду на її подробиці (папі та Муссоліні дуже залежить, мовляв, на тому, щоби на Україні ввести метричні міри та латинку!), що виглядають просто комічними, то всеж таки ми подаємо це до відома наших читачів з газетярського обовязку.

Під обухом.

250 сконфіскованих чисел, 1.000 білих місць в одному році.

(*k*) Під яким обухом живе вся незалежна українська преса, зокрема наш орган, у Польщі, знаємо всі. Про незавидне положення української преси під крилами польського орла говорять вимовною мовою оті білі місця, що так і бють в очі кожного читача нашої преси. А ті білі плями-конфіскати є звичайною, можна сказати — щоденною появою всіх українських пресових органів.

Так „Діло" в 1925 р. на всіх 292 чисел мало не цілих 40 чисел, нерушених прокураторським олівцем. Значить 250 в лишком чисел підпало конфіскаті, а що рідко коли конфіската торкалася одного місця, а звичайно трьох, чотирьох,

В. Старосольський.

„Суспільство".

„La Société", орган „Українського Інституту громадознавства" під дирекцією М. Шаповала в Празі. За редакцією М. Шаповала в Празі. І—ІІ. Прага 1925.

(Продовження.)

Автор переконаний глибоко в цьому, що наука соціольогії має для нас взагалі, а зокрема для справи нашого визволення безпосереднє і рішаюче практичне значіння. При тім він уявляє собі науку надто вже просто. Для його „наука рішає в один день", де „емпіризм сліпців шукає відповіди сотні років". Такий погляд дуже далекий від цього, що ми знаємо про можливости та здобутки науки. Скорість рішення, на жаль, не є ознакою науки і не вона відрізняє науку від ненаукового мислення. Наука не може для „скорости" посвятити ґрунтовности досліду та важкої і трудної критичної методи. Її вищість не в скорости, а в певности та правильности рішення. Протилежний погляд на науку п. Шаповала фатально відбився на його статті, про яку тут мова. На 19 друкованих сторінках тієї статті він зачепив та вирішив цілий ряд найосновніших, найважливіших і разом з тим найбільш спірних питань соціольогії — усе те одним махом, дуже самопевно, без аргументів, без цитатів та зсилок. Це не є простий „Schonheitsfehler" статті. Такий спосіб писання відбирає можливість контролі, а часто і можливість зрозуміти думку автора, а власне там, де він розправляється і полемізує з якимись неназваними течіями та системами соціольогічної думки. Автор не вказує де він говорить свої, а де переповідає чужі думки і чиї власне. Сам читач мусить це констатувати. Усе те разом нарушує дуже приняті загально істотні форми наукової дисертації.

Важливіщі ті зауваження, які викликає сам зміст статті. Її характер еклектичний. Усі висловлені в ній основні думки та погляди давно відомі в соціольогічній літературі. Само по собі це не відбиралоб статті наукової цінности: ми знаємо еклектиків, що займають видатні місця в ріжних галузях наукової творчости. Але еклектизм п. Шаповала грішить тим, що він зовсім некритичний. Часто проголошує п. Шаповал тоном великого відкривця правди, що давно вже стали комуналами — то знову проголошує яко науково доказану і визнану правду щось, що є тільки тезою або гіпотезою. Це науково недопустима метода. Далі, еклектизм допустимий тільки тоді, коли автор, що ним користується, всеж таки самостійно-критично відноситься до чужих думок і коли він звязує в одно думки ріжних авторів не тільки зовнішньо-механічно, але шляхом критичної синтези. П. Шаповал звязує в одно думки ріжних авторів, не питаючи, чи вони співмістні, чи можливо дати їм місце поруч, в одній системі. Так він особливо захоплений двома авторами: фон Візе та Сорокиним. Їх думки ми стрічаємо в статті п. Шаповала на кожному кроці. І живовидячки, п. Шаповал зовсім не бачить глибокої, основної ріжниці поміж обома цими соціольоґами; ріжниці самого підходу до проблем соціольогії, яка не дозволяє складати в одно їхніх думок. Фон Візе, вихованець німецької школи соціольогії, розвивався під впливом, розробленої головно нео-кантійцями теорії пізнання. Сорокин — епігон тієї „російської школи соціольоґів", якій пок. Б. Кістяковський закинув та блискуче доказав ґносеольогічний примітивізм. Політично, можна найти дещо спільне поміж цими авторами, а власне їх консерватизм. Науково — вони два ріжні світи, і звязувати їх в одно, це є недопустимий синкретизм.

Не спосіб розглядати тут критично усі погляди, які висловлені в статті. Для прикладу тільки слід вказати на деякі з них, щоби ними пояснити закид наукової необґрунтованости. Так п. Шаповал ділить соціольогію н три частини, з яких одною має бути „генетична" соціольогія. Тим він попадає в суперечність з основним означенням соціольогії, яке подає сам (згідно з Візе). Коли соціольогія є наукою про „соціяльні відносини" та їх закони, то в неї немає місця для „генетики". Істотне для розуміння закона є те, що він вічний та незмінний, однаковий скрізь і всюди. Як у межах фізики немає місця для генетики, так не повинно його бути і в соціольогії, коли приняти наведену тут ним дефініцію. Поміж принятим п. Шаповалом опредїленням та поділом соціольогії істнує основна суперечність. П. Шаповал проходить мимо звязаної з тим проблеми мовчки. Ця проблема для його видимо зовсім не істнує.

Науково абсурдне те, що сказано в статті про політику. Там сказано, що „наука про суспільство може оперувати й оперує щодо минулого поняттям соціяльної генетики, щодо будуччини — соціяльної політики як виразу, що характеризує свідому діяльність людей і їх обєднань в стосунку до инших людей і инших обєднань". Усе тут помилкове, починаючи від самої назви. Назва „соціяльна політика" нічого не каже. „Соціяльною" (в ужитому тут розумінні) є кожна політика. Додаток „соціяльна" може тільки викликати непорозуміння, ніби то мається на увазі не політику взагалі, а відому її ділянку, для означення якої принято назву „соціяльна політика". Важніше це що повищий погляд на політику неправдивий і помилковий по суті. З наукового погляду недопустимо протиставити політику генетиці. Відкриті соціольогією закони мусять діяти однаково як в минулому, так і в майбутньому. Не може бути двох різних соціольогічних дисциплін залежно від цього, чи йде про минуле, чи про будучність — як не може їх бути на такій підставі у фізиці. І те також неправда, що політика це соціольогічне знання з додатком нашої власної мети. Знання зі становища певної практичної цілі, це „техніка", а сам п. Шаповал признає, що політика це мистецтво. Плутанина вийшла з того, що п. Шаповал не розрізняє точно поміж значінням соціольогії для політики і істотою обох понять. Політика користується в чимраз більшій мірі здобутками соціольогії і старається використати для себе соціольогічну методу мислення. Вона хоче стати, як каже Г. Масарик, „прикладною соціольогією". Але це є щось зовсім инше, як те, що каже п. Шаповал.

(Докінчення буде.)